

**КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЛІНГВІСТИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ
ГЕРМАНСЬКОЇ
ФІЛОЛОГІЇ І
ПЕРЕКЛАДУ**

**Кафедра германської
філології**

**СИЛАБУС
вибіркової навчальної дисципліни**

**«Когнітивна лінгвокомпаративістика
і макрокомпаративістика»**

Спеціальність: В11 Філологія

**Освітньо-наукова програма:
Філологія у вимірах сьогодення: мовознавство,
літературознавство, перекладознавство**

Рівень вищої освіти

Доктор філософії

Кафедра

германської філології

Факультет

германської філології і перекладу

Викладач

КОРОЛЬОВА Алла Валер'янівна, доктор філологічних наук,
професор, проректор з наукової роботи і міжнародного
співробітництва

ШУТОВА Марія Олександрівна, доктор філологічних наук,
професор, завідувач кафедри германської філології

Статус дисципліни	дисципліна вільного вибору аспіранта
Курс, семестр	II курс, I семестр
Обсяг дисципліни у кредитах ЄКТС / загальна кількість годин	3/90
Мова викладання	українська
Анотація дисципліни	<p>Дисципліна «Когнітивна лінгвокомпаративістика і макрокомпаративістика» належить до переліку дисциплін вільного вибору аспіранта. Вона спрямована на формування <i>в аспірантів знань, умінь, навичок і компетентностей</i> про дві взаємопов'язані науки – когнітивну лінгвокомпаративістику і макрокомпаративістику. Якщо перша оперує інструментарієм порівняльно-історичного методу і методу ступінчастої реконструкції, то друга – методом діахронічної інтерпретації О. Семеренї та методом масового порівняння Дж. Грінберга, що надають змогу коментувати гіпотези походження мов, виявляти етапи і стадії реконструкції і діахронічної інтерпретації етимону різної хронологічної глибини, ступені мовного / правового споріднення, збагачуючи теорію стратів, теорію мовних контактів (різних хвиль міграції). Курс забезпечує аспірантів основним глосарієм термінів, необхідних для доказу / обґрунтування як мовного, так і правового споріднення відповідно до тріади: тип – метрика – відношення. У межах цього курсу аспіранти опановують вміннями аналізувати етимологічні версії, генетичний матеріал певної мови, групи, сім'ї, макросім'ї, здійснювати обчислення базової лексики М. Сводеша, здійснювати процедури реконструкції і діахронічної інтерпретації етимону різної хронологічної глибини, доводити / обґрунтовувати ступені мовного / правового споріднення за тріадою: тип – метрика – відношення</p>
Мета дисципліни вивчення	<p><i>Сформувати в аспірантів знання, вміння, навички і компетентності</i> про дві взаємопов'язані науки – когнітивну лінгвокомпаративістику і макрокомпаративістику, які сприятимуть поглибленню і систематизації наукових уявлень здобувачів про сутність походження людської мови; <i>обґрунтувати необхідність вивчення</i> генетичної (генеалогічної) класифікації мов світу в ланцюгу 'мова – група – сім'я – макросім'я'; <i>виробити здатність</i> застосовувати методологічний інструментарій когнітивної лінгвокомпаративістики (порівняльно-історичний метод, метод ступінчастої реконструкції та ін.) і макрокомпаративістики (метод діахронічної інтерпретації О. Семеренї, метод масового порівняння Дж. Грінберга та ін.); <i>мотивувати розвиток</i> професійних і наукових якостей аспіранта, необхідних для вивчення як мовного, так і правового споріднення.</p>
Результати навчання	<p>ПРН 1. На основі системного наукового світогляду аналізувати складні явища суспільного життя, пов'язувати загальнофілософські проблеми з вирішенням завдань, що виникають у професійній та науково-інноваційній діяльності, застосовувати емпіричні й теоретичні методи пізнання.</p> <p>ПРН 2. Критично аналізувати та оцінювати основні класичні та новітні філологічні концепції, фундаментальні праці конкретної філологічної спеціалізації, глибоко розуміти теоретичні й практичні проблеми в галузі дослідження і пропонувати шляхи їх вирішення.</p> <p>ПРН 3. Порівнювати і класифікувати різні наукові погляди у галузі дослідження, формулювати й обґрунтовувати власну наукову концепцію; критично аналізувати власні наукові досягнення і здобутки інших дослідників.</p> <p>ПРН 4. Оволодіти методологією наукової та педагогічної діяльності, запроваджувати сучасні методи наукових досліджень для розв'язання широкого кола проблем і завдань у галузі філології.</p> <p>ПРН 13. <i>Визначати мету</i> власного наукового дослідження, <i>генерувати нові ідеї, мислити абстрактно, адаптуватися до нових умов і ситуацій.</i></p>

	<p><i>ПРН 14. Формулювати фундаментальну наукову проблему в галузі філології (мовознавство, літературознавство, перекладознавство) та робочу гіпотезу з досліджуваної проблеми.</i></p> <p><i>ПРН 16. Виявляти спільні та відмінні тенденції розвитку лінгвістики, літературознавства й перекладознавства.</i></p>
<p>Компетентності</p>	<p>ІНТЕГРАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ (ІК)</p> <p>Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань із загальнофілологічних дисциплін (мовознавства, теорії літератури, перекладознавства, семіотики), історії їх становлення і розвитку, сучасного стану й актуальних проблем, новітніх наукових парадигм і методології філологічних досліджень (мовознавчих, літературознавчих, перекладознавчих).</p> <p>ЗАГАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ (ЗК)</p> <p><i>ЗК 1. Здатність до оволодіння загальнонауковим (філософським) системним світоглядом, аналізу, синтезу і генерування нових ідей.</i></p> <p><i>ЗК 2. Здатність до застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, пошуку, систематизації та критичного аналізу інформації з різних етимологічних джерел (друкованих і електронних).</i></p> <p><i>ЗК 3. Здатність до осмислення філософсько-світоглядних засад, сучасних тенденцій, напрямів і закономірностей розвитку когнітивної компаративістики і макрокомпаративістики.</i></p> <p><i>ЗК 4. Здатність до наукового пізнання, застосування здобутих знань у практичній діяльності на засадах загальної та спеціальної методології, зокрема в плані аналізу етимологічних версій, тобто генетичного матеріалу, реконструйованих архетипів / етимонів та ін.</i></p> <p><i>ЗК 5. Здатність спілкуватися з різними цільовими аудиторіями, використовуючи відповідну лексику, методи, техніки та прийоми.</i></p> <p>ФАХОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ (ФК)</p> <p><i>ФК 1. Здобуття концептуальних та методологічних знань у галузі філології, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових філологічних знань, оволодіння термінологією з когнітивної компаративістики і макрокомпаративістики.</i></p> <p><i>ФК 2. Здатність збирати дані для філологічного дослідження, систематизувати та інтерпретувати їх.</i></p> <p><i>ФК 3. Здатність аналізувати філологічні явища з погляду фундаментальних філологічних принципів і знань, класичних та новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів у когнітивній компаративістиці і макрокомпаративістиці.</i></p> <p><i>ФК 4. Здатність до критичного аналізу, оцінки, синтезу, продукування нових ідей і розв'язання комплексних проблем у когнітивній компаративістиці і макрокомпаративістиці.</i></p> <p><i>ФК 5. Здатність визначати методологічні засади комплексного філологічного дослідження у сферах когнітивної компаративістики і макрокомпаративістики, літературознавства та перекладознавства, самостійно розробляти й запроваджувати методологію дослідження, яка базується на результатах наукових розвідок, міжнародних стандартах і рекомендаціях. Удосконалювати методи проведення експериментальних досліджень і застосування методів статистичної та кількісної обробки одержаних результатів.</i></p> <p><i>ФК 6. Здатність виявляти спільні та відмінні тенденції в розвитку лінгвістики, літературознавства й перекладознавства.</i></p> <p><i>ФК 7. Здатність використовувати системні знання мови в теоретичному / практичному, синхронному / діахронному, діалектологічному, стилістичному, соціокультурному, семіотичному аспектах для аналізу та синтезу ідей, задіювати системні знання сучасних мовознавчих, літературознавчих і перекладознавчих студій у власній дослідницько-інноваційній діяльності.</i></p>

Види занять і їхній розподіл за годинами	3 кредити ЄКТС; 90 год., у тому числі:		
		Денна/вечірня форма навчання	Заочна форма навчання
	лекції	20 год.	6 год.
	практичні заняття	–	–
	практичні заняття	10 год.	4 год.
	консультації	–	–
	самостійна робота	60 год.	80 год.
Тематика (змістові модулі) навчальної дисципліни	Змістовий модуль 1.		
	Когнітивна лінгвокомпаративістика: передумови становлення і перспективи розвитку		
	<p>1.1 Передумови становлення когнітивно орієнтованої лінгвокомпаративістики. Основні теорії походження мови. Проблема глотогенезу. Формування когнітивних здібностей у представників роду Homo sapiens. Антропогенезна тріада “мозок – мислення – друга сигнальна система”. Людська мова як одна зі знакових систем. Компаративістика й індоєвропейістика. Свідомість і мислення індоєвропейських народів.</p> <p>1.2 Нові концепції походження людської мови. Ностратика і теорії походження людської мови. Мовні сім'ї і теорія стратів. Дивергентно-конвергентний процес переходу від (до-)ностратичної протомови до ностратичної прамови. Конвергентно-дивергентний процес формування ностратичної теорії походження мов. Чотири стадії розвитку ностратичної лінгвістики: від гіпотези до теорії. Наукові дискусії щодо ностратики: аргументи “за” і “проти”</p>		
	Змістовий модуль 2.		
Когнітивна лінгвокомпаративістика: об'єкт, предмет, інструментарій дослідження мов / прамов			
<p>2.1. Об'єкт і предмет лінгвокомпаративістики. Закономірності мовного розвитку як передумови порівняльно-історичного дослідження мов. Дефініції понять «прамова», «прамовний стан», «архетип», «етимон». Основні наукові школи і представники. Доказ / обґрунтування мовного споріднення: критерії оцінки ступеня близькості.</p> <p>2.2. Теоретико-методологічний інструментарій когнітивної лінгвокомпаративістики. Реконструкція прамовних форм і реконструкція структур свідомості. Етапи реконструкції архетипу як когнітивної структури.</p> <p>2.3. Комп'ютерне опрацювання архетипів свідомості. Метод глотохронології (лексикостатистики) М. Сводеша.</p> <p>2.4. Принципи роботи з етимологічними версіями. Структура етимологічної статті. Семантичний розвиток архетипів як прамовних форм.</p>			
Змістовий модуль 3.			
Когнітивна макрокомпаративістика: об'єкт, предмет, інструментарій дослідження			
<p>3.1. Об'єкт, предмет, інструментарій дослідження когнітивної макрокомпаративістики. Дефініції понять «масове споріднення мов», «макросім'я», «гіперсім'я», «суперсім'я». Історіографія методологічних технік обґрунтування масового споріднення у ланцюзі ‘мова – група – сім'я – макросім'я’. Доказ / обґрунтування масового споріднення: критерії оцінки ступеня близькості архетипів.</p> <p>3.2. Гіпотези масового споріднення мов чотирьох макросімей. Теорія моно- і полігенезу. Афразійська гіпотеза. Урало-алтайська гіпотеза. Сино-кавказька гіпотеза. Австронезійська гіпотеза.</p> <p>3.3. Методологія дослідження макрокомпаративної єдності: тип – метричне відношення.</p>			

Сучасні методологічні ідеї у сфері вивчення ступенів масового споріднення: від археології до феноменології. Методологічний інструментарій математичної і комп'ютерної лінгвістики для виконання процедури квантитативної верифікації ступенів споріднення мов. Комп'ютерні (електронні) бази даних мов як інформаційні ресурси з глобальних етимологій (Глобальна лексико статистична база даних «Вавилонская башня»).

3.4 Комп'ютерно-математичний інструментарій. Математичні методи діахронічної верифікації масового мовного споріднення. Комп'ютерні (автоматизовані) методи діахронічної верифікації масового мовного споріднення.

Політика оцінювання (розподіл балів і критерії)

Рейтинг кожного модуля обчислюється однаково для всіх навчальних дисциплін.

Поточний контроль успішності аспірантів здійснюється протягом семестру. Під час опанування навчальним матеріалом оцінюються аудиторна, самостійна робота та інші види навчальної діяльності аспіранта. **Поточний контроль** проводиться на кожному семінарському занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки і практичних навичок аспірантів із зазначеної теми (у тому числі самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях.

Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності аспірантів здійснюється за *накопичувальною системою*.

Система оцінювання результатів навчання аспірантів

Види навчальної діяльності аспіранта	Аудиторна навчальна робота аспіранта					Самостійна навчальна робота аспіранта	Модульна контрольна робота	
	Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Творче есе	Ситуаційний аналіз (кейс-метод)	
Максимальна кількість балів	5	5	5	5	5	15	10	50

Модульний контроль. Семестровому контролю з навчальної дисципліни передують написання аспірантами модульної контрольної роботи.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота включає 2 завдання, з яких кожне оцінюється за наступними *критеріями*. Відповідь на кожне завдання модульної контрольної роботи оцінюється за 25-бальною шкалою.

23-25 балів виставляються за вичерпну, змістовну, логічну та послідовну за викладом відповідь, що містить самостійні судження та демонструє здатність творчого розв'язання завдання.

18-22 бали виставляються за умови, що відповідь правильна, повна, змістовна, послідовна, але містить незначні помилки у викладі теоретичного матеріалу і практичного розв'язання проблеми, рівень самостійності суджень недостатній.

15-17 балів виставляються за умови, що відповідь неповна, схематична, є неточності і помилки в розкритті проблеми, рівень самостійності суджень недостатній.

14 балів і менше виставляється за умови відсутності вичерпаної відповіді на питання, наявності значної кількості неточностей і фактологічних помилок, що свідчить про поверховість знань аспіранта.

Виконане завдання має включати такі складники: обґрунтування актуальності, викладення змісту, висновки.

Максимальна кількість балів за виконану МКР становить 50.

Підсумковий (семестровий) контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання аспірантів на завершальному етапі вивчення дисципліни.

№ з/п	Форма підсумкового контролю	Види навчальної діяльності аспіранта	Максимальна кількість балів
1.	Передбачений підсумковий контроль – залік	1. Аудиторна та самостійна навчальна робота аспіранта	50
		2. Модульна контрольна робота (МКР)	50
		3. Залік	

Семестровий контроль проводиться у формі *заліку* за обсягом усього навчального матеріалу, визначеного робочою програмою навчальної дисципліни, і в терміни, встановлені навчальним планом і графіком навчального процесу.

Оцінювання на заліку здійснюється за національною шкалою, за 100-бальною шкалою і шкалою ЄКТС. На заліку екзаменатор виставляє семестровий рейтинговий бал, оцінку за залік (“зараховано / не зараховано”), кількість балів за 100-бальною шкалою й оцінку за шкалою ЄКТС.

Аспіранти, які мають семестровий рейтинговий бал з навчальної дисципліни 60 і вище, отримують оцінку “зараховано” і відповідну оцінку у шкалі ЄКТС без складання заліку. Аспіранти, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни 59 і нижче, складають залік.

Якщо аспірант на заліку отримав підсумкову оцінку з дисципліни за національною шкалою “не зараховано”, то, крім цієї оцінки, у відомості обліку успішності йому незалежно від набраного семестрового рейтингового балу виставляється оцінка FX за шкалою ЄКТС і 0 балів за 100-бальною шкалою.

Підсумковий рейтинговий бал	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	добре
75 – 81	C	
66 – 74	D	задовільно
60 – 65	E	
0 – 59	FX	незадовільно

На заліку у графі відомості обліку успішності “Відмітка про залік” викладач виставляє:

- оцінку за залік за національною шкалою (“зараховано”);
- кількість балів, що відповідає підсумковому рейтинговому балу аспіранта з навчальної дисципліни (кількість балів за 100-бальною шкалою);

	<ul style="list-style-type: none"> • оцінку за шкалою ЄКТС (А, В, С, D, E). <p>В Індивідуальний навчальний план аспірант записує точну назву дисципліни (абревіатури не допускаються), кількість годин і кредитів, підсумкову оцінку з дисципліни за національною шкалою, кількість балів за 100-бальною шкалою і оцінку за шкалою ЄКТС.</p>
<p>Пререквізити (передумови вивчення дисципліни)</p>	<p>Для успішного засвоєння дисципліни аспіранти повинні володіти знаннями в галузях “Загальне мовознавство” (розділи “Синхронія і діахронія”, “Проблема походження мови”, “Розвиток і функціонування мов у різні історичні епохи”, “Лексикографія”), “Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство” (розділи “Лексико-семантичні системи мов у порівняльно-історичному та зіставно-типологічному аспектах”) та ін. Знання та навички, отримані в результаті вивчення цих курсів, створюють необхідну базу для вивчення курсу «Когнітивна компаративістика і макрокомпаративістика» і мають високий ступінь кореляції з ними.</p> <p>Аспіранти повинні <i>знати</i>: основні наукові школи компаративістики і макрокомпаративістики, прийоми методологічного інструментарію когнітивної компаративістики (порівняльно-історичний метод, метод ступінчастої реконструкції та ін.) і макрокомпаративістики (метод діахронічної інтерпретації О. Семеренї, метод масового порівняння Дж. Грінберга та ін.), гіпотези походження мов, етапи і стадії реконструкції і діахронічної інтерпретації етимону різної хронологічної глибини, ступені мовного / прамовного споріднення, теорію стратів, основні мовні контакти (міграції).</p> <p>Аспіранти повинні <i>вміти</i>: аналізувати етимологічні версії, генетичний матеріал певної мови, групи, сім’ї, макросім’ї, здійснювати обчислення базової лексики М. Сводеша, здійснювати процедури реконструкції і діахронічної інтерпретації етимону різної хронологічної глибини, доводити / обґрунтовувати ступені мовного / прамовного споріднення за тріадою: тип – метрика – відношення.</p>
<p>Навчально-методичне й інформаційне забезпечення</p>	<p>Основна:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Капранов, Я. & Черхава, О. (2023). Основи лінгвістичної компаративістики та макрокомпаративістики: електронний підручник для закладів вищої освіти, які здійснюють професійну підготовку здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 035 Філологія. Видавничий центр КНЛУ. 2. Kapranov, Y., Korolyova, A., Tolcheyeva, T., & Vasko R. (2020). Human Language as a Natural Artifact of Planetary-Noospheric Mind: Coevolutionary Macromutational Reinterpretation. <i>Amazonia Investiga</i>, 9(34). P. 17–23. 3. Kapranov, Ya. V. (2017). Antropogenesis Triad “Brain – Conscience – Language” As Cultural Determiner. <i>National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald</i>, 62–66. <p>Додаткова:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bomhard A. R. (1995). <i>Indo-European and the Nostratic Hypothesis : History of Research, Current Trends, and Future Prospects</i>. Boston, Massachusetts. USA. 2. Bomhard A. R., Kerns J. C. (1994). <i>The Nostratic Macrofamily : A Study in Distant Linguistic Relationship. Trends in Linguistics, Studies and Monographs 74</i>. Berlin : Mouton de Gruyter. 3. <i>Comparative and Historical Linguistics</i> (2022 – 2025). https://network.bepress.com/social-and-behavioral-sciences/linguistics/comparative-and-historical-linguistics/ 4. <i>Journal of Historical Linguistics</i> (2022 – 2025). https://www.jbe-platform.com/content/journals/22102124 5. Dolgopolsky A. (2005). Nostratic grammar: synthetic or analytic? <i>Aspects of Comparative Linguistics</i>. Moscow : RSUH Publishers. Vol. 1. P. 13–38. 6. Greenberg J. H. (1987). Author’s precis and reply to review of <i>Language in the Americas</i>. <i>Current Anthropology</i>, 28. P. 647–652, 664–666. 7. Greenberg J. (1963). <i>The Languages of Africa</i>. The Hague: Mouton; IJAL 29.1; Bloomington : Indiana University Press.

	<p>Greenhill S. J. (2011). Levenshtein distances fail to identify language relationships accurately. <i>Computational Linguistics</i>, 37(4). P. 689–698.</p> <p>8. Routledge Studies in Historical Linguistics. Book Series (2022 – 2025). https://www.routledge.com/Routledge-Studies-in-Historical-Linguistics/book-series/RSHL?srsltid=AfmBOopaVFQ83dziAupyFyNQ-hEEQONAxbiLbNa1mAww9rao6zMa7Ooi</p>
<p>Форми і способи поточного та семестрового контролю</p>	<p>Методи контролю передбачають, окрім усного вибіркового та фронтального опитування, поточні міні-тести, письмовий експрес-контроль та підсумковий контроль до кожної теми.</p> <p>Поточний контроль успішності студентів здійснюється протягом семестру. Під час опанування навчальним матеріалом оцінюється аудиторна, самостійна робота та інші види навчальної діяльності студента. Поточний контроль проводиться на кожному семінарському занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки і практичних навичок студентів із зазначеної теми (у тому числі самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на практичних заняттях.</p> <p>По завершенню змістовного модуля, наприкінці семестру, студенти виконують модульну контрольну роботу (МКР), яка є складовою підсумкової оцінки.</p> <p>Підсумковим методом контролю є залік.</p>

Затверджено на засіданні кафедри германської філології, протокол № 1 від «01» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Шутова М.О.
(ім'я, прізвище)

Перезатверджено на засіданні кафедри германської філології, протокол № 14 від «26» червня 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Шутова М.О.
(ім'я, прізвище)

Перезатверджено на засіданні кафедри германської філології, протокол № 13 від «30» квітня 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Шутова М.О.
(ім'я, прізвище)